

PREWENCJA W SYSTEMIE PROBACJI

Mirosława Gawęcka

Niedostrzeżone obszary pracy kuratora rodzinnego w ujęciu probacji zorientowanej na rodzinę obciążoną zarządzeniami sądu rodzinnego

Złożoność i problematyczność spraw rodzinnych oraz ich specyfika wskazują na konieczność dalszej optymalizacji sądu rodzinnego w kierunku skupiania w nim możliwie wszystkich spraw związanych z problematyką rodziny, w tym:

- rozszerzania jego kompetencji w zakresie nie tylko spraw rodzinnych w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale także w zakresie spraw karnych młodocianych, spraw karnych dotyczących przestępstw przeciwko rodzinie (art. 207–211 k.k.)¹ i we współdziałaniu z nieletnim, a także spraw leczenia osób uzależnionych (nie tylko od alkoholu) i współuzależnionych, z zaburzeniami psychicznymi i seksualnymi,
- stosowania obok procedury cywilnej i karnej w większym zakresie procedury rodzinnej, służącej odpenalizowaniu środków stosowanych względem nieletnich, którzy popadli w konflikt z prawem, a w trakcie ewaluowania przekształcania tej procedury w autonomiczną procedurę dotyczącą spraw rodziny odnoszącą się do konkretnego przypadku (*casus*) rodziny, uwzględniającej całokształt określonego jej stanu faktycznego, w tym wielopropblemowości, własności niedostosowania społecznego, upośledzenia społecznego, demoralizacji, międzygeneracyjnej transmisji deprywacji, systemowego podejścia do rodziny,
- stosowania w większym zakresie w trybie zarządzeń sądu rodzinnego dozoru kuratora rodzinnego komplementarnie opierającego się na kuratelii

---

¹ Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 88, poz. 553), rozdz. XXVI „Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece”.

kontrolującej i wspierającej konkretną rodzinę, w której zagrożone jest dobro dziecka oraz łamane są zasady współżycia społecznego.

W systemie obowiązującego prawa rodzinnego centralną figurą jest dziecko, w tym sensie, że w kształtowaniu stosunków rodzinnych jego interes stanowi czynnik nadrzędny stanowiący obowiązujące wskazanie zarówno dla ustawodawcy, jak i organów stosujących prawo, a przede wszystkim jego rodziców. Założenie to określa się jako zasadę dobra dziecka. W praktyce orzeczniczej przyjmuje się, iż „dobre dziecka” oznacza prawidłowy jego rozwój psychofizyczny i duchowy². Rozwój taki i warunki do takiego rozwoju najlepiej zapewnia dziecku rodzina (naturalna), a stąd wynika stosunek prawny łączący bezpośrednio rodziców z dzieckiem, a mianowicie:

- dziecko pozostaje aż do osiągnięcia pełnoletności pod władzą rodzicielską,
- powstaje ona z chwilą narodzenia dziecka i trwa do ukończenia przez nie 18 roku życia,
- stanowi ona szczególnego rodzaju więź prawną między rodzicami a dzieckiem, której treścią jest przede wszystkim:
  - obowiązek i prawo wychowywania dziecka przez rodziców z poszanowaniem jego praw i godności osobistej,
  - dbałość rodziców o zabezpieczenie interesów dziecka i pełny harmonijny jego rozwój,
  - takie wykonywanie przez nich władzy rodzicielskiej, jak tego wymaga jego dobro i interes społeczny.

Stosunkowo pełną definicję władzy rodzicielskiej przedstawia K. Gromek³, bowiem przyjmuje ona, że władza rodzicielska jest to stosunek prawny łączący bezpośrednio rodziców z małoletnim dzieckiem w ten sposób, że przyznaje on rodzicom konglomerat praw i obowiązków względem dziecka w zakresie pieczy, reprezentacji i zarządu majątkiem dziecka, powiązanych funkcjonalnie z procesem jego wychowania oraz łączący pośrednio rodziców i dziecko z innymi podmiotami prawa, usystematyzowany zgodnie z zasadą dobra dziecka i interesu społecznego.

Wskazując na powyższą definicję władzy rodzicielskiej, należy podkreślić, powołując się na orzecznictwo (WSA w Warszawie z dnia 10 lutego 2005 r., IISA/Wa 1475/05), że treść władzy rodzicielskiej jest różna od jej wykonywania, a samo posiadanie władzy rodzicielskiej nie oznacza jej wykonywania. Wykonywanie władzy rodzicielskiej oznacza, że rodzice osobiście zajmują się sprawami dziecka. Wykonują ją osobiście w ten sposób, że zapewniają dziecku prawidłowy rozwój. W rozumieniu definicji władzy rodzicielskiej pro-

---

² K. Gromek, Kuratorzy sądowi. Komentarz do ustawy z dnia 27 lipca 2001 r., Warszawa 2005, s. 64.

³ K. Gromek, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarze, Warszawa 2009, s. 1385.

ces wychowania odpowiada w języku prawa pieczy nad dzieckiem w szerokim rozumieniu działań opiekuńczo-wychowawczych (gdzie opieka jest funkcją zaspakajania potrzeb dziecka, wychowanie zaś funkcją wartości). Stąd zadaniem wychowania w rodzinie jest odpowiednie motywowanie dziecka przez rodziców do tego, aby odpowiednio wartościowało siebie i żyło wartościowo, zadaniem zaś opieki, by tak żyć mogło⁴.

Co prawda, artykuł 48 Konstytucji RP zapewnia rodzicom pierwszeństwo i autonomię w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, jednak w razie stwierdzenia nieprawidłowości w jej wykonywaniu kodeks rodzinny i opiekuńczy (dalej KRO) przewiduje sądową ingerencję w jej sprawowanie. Podstawę tej ingerencji stanowi ustawowa przesłanka zagrożenia „dobra dziecka”.

Z uwagi na przesłankę zagrożenia dobra dziecka sąd opiekuńczy wydaje odpowiednie zarządzenia. Stąd zgodnie z art. 109 KRO sąd opiekuńczy może w szczególności:

- zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania lub skierować rodziców do placówek albo specjalistów zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
- określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
- poddawać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- kierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściowo pieczę nad dzieckiem,
- zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo placówce opiekuńczo-wychowawczej,
- powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy nie nazywa ingerencji sądu opiekuńczego na podstawie art. 109 KRO ograniczeniem władzy rodzicielskiej, jednak nie oznacza to, aby ta ingerencja w istocie nie prowadziła do ograniczenia tej władzy, bowiem sposób tej ingerencji polega właśnie na nałożeniu obowiązku określonego postępowania. A to nałożenie obowiązku określonego postępowania przez rodziców jest w istocie szerszym lub węższym ograniczeniem władzy rodzicielskiej⁵.

---

⁴ Zob. E. W y s o c k a, Opieka czy pomoc oraz ich wymiary i wyznaczniki psychologiczne, (w:) Działanie społeczne w pracy socjalnej na progu XXI wieku, E. K a n t o w i c z, A. O l u b i ń s k i (red.), Toruń 2003, s. 305.

⁵ K. G r o m e k, Kodeks rodzinny i opiekuńczy..., *op. cit.*, s. 1496.

W rozumieniu ograniczenia władzy rodzicielskiej zgodnie ze stanowiskiem SN (postanowienie z dnia 28 kwietnia 2000 r., II CKN 452/00, niepubl.) ograniczenie władzy rodzicielskiej nie stanowi środka represji w stosunku do rodziców, lecz jest środkiem ochrony zagrożonego dobra dziecka. Jego celem jest ochrona dziecka a jednocześnie niesienie pomocy rodzicom, którzy z powodu trudności wychowawczych czy życiowych nie radzą sobie należycie z realizacją tego celu. Gdy dobro dziecka jest zagrożone w oparciu o art. 109 KRO, sąd opiekuńczy może:

- nakazać realizację nałożonych na rodziców i małoletniego zobowiązań do określonego postępowania oraz kontrolę wykonania tych zobowiązań,
- sprawdzić wykonywanie przez rodziców władzy rodzicielskiej,
- ze względu na okoliczności umieszczenia małoletniego w rodzinie zastępczej albo placówce opiekuńczo-wychowawczej ustanowić nadzór kuratora rodzinnego,
- powierzyć kuratorowi rodzinnemu zarząd nad majątkiem małoletniego.

Działania kuratora rodzinnego na rzecz rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego w ujęciu probacji

W tradycyjnym ujęciu kurator rodzinny sprawuje przede wszystkim nadzór na nieletnimi, którzy przejawiają oznaki demoralizacji lub popełnili czyn karalny. W tym znaczeniu jest to samoistny środek wychowawczy przewidziany w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 r. (Dz. U. z 2002 r., Nr 11, poz. 109 ze zm.). Ustawodawca wychodzi tu z założenia (zgodnie z art. 19 KRO), że sąd rodzinny ma obowiązek wkraczania z urzędu w każdym przypadku zagrożenia dobra dziecka, przy czym nie uzależnia wydawania przez sąd potrzebnych zarządzeń od przyczyn nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej, lecz zmierza do usunięcia wszelkiego rodzaju źródeł zagrożenia dobra dziecka bez względu na to, czy trudności w wykonywaniu władzy rodzicielskiej są zawinione przez rodziców. Stąd kurator rodzinny w zakresie swojej działalności w ujęciu tradycyjnej kurateli sprawuje nadzór:

- jako środek tymczasowy wobec nieletnich,
- jako środek wychowawczy wobec nieletnich orzekany samoistnie lub w przypadku zawieszenia kary pobytu w zakładzie poprawczym, lub też w przypadku warunkowego zwolnienia z zakładu poprawczego.

Niedostrzeżonymi obszarami działania kuratora rodzinnego stanowią te, które dotyczą nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej z winy samych rodziców lub jednego z nich, w tym:

- nienależytego opiekowania się dzieckiem,
- lekceważenia jego potrzeb,

- stosowania wobec dziecka przemocy fizycznej, psychicznej i emocjonalnej,
- dostarczania dziecku wzorów negatywnych zachowań,
- braku wytyczania jasnych granic, co dziecku wolno, a czego nie,
- odmawiania poświęcania dziecku czasu, uwagi i wskazówek,
- opierania relacji z dzieckiem na wyzwalaniu w nim poczucia wstydu i winy poprzez ignorowanie i atakowanie naturalnych jego cech: niedoskonałości, cenneści, bezbronności, zależności, niedojrzałości,
- przez wykorzystywanie dziecka do rozwiązywania konfliktów między rodzicami,
- czerpania mocy przez rodzica (rodziców) z poniżania i upokarzania dziecka,
- zaniedbywania dziecka z powodu ulegania przez rodziców nałogom (uzależnienie od alkoholu, narkotyków, pracy, komputera, gier hazardowych, itp.),
- zaniedbywania dziecka z powodu współuzależnienia rodziców od siebie,
- zaniedbywania dziecka z powodu choroby rodzica (rodziców),
- zaniedbywanie dziecka z powodu rozbitcia rodziny,
- skazywania dziecko na życie w ubóstwie z powodu uchylania się od podjęcia pracy przez rodzica lub rodziców lub pozostawiania bezrobotnymi w dłuższym okresie czasu,
- przyzwalania i tolerowania przez rodziców opuszczania przez dziecko zajęć szkolnych,
- z uwagi na przekonania religijne lub inne okoliczności uchylania się przez rodziców poddaniu dziecka odpowiedniemu leczeniu⁶.
Sąd opiekuńczy ingeruje w sferę władzy rodzicielskiej w sytuacji, gdy:
  - ze względu na ograniczenia natury prawnej lub faktycznej rodzice napotykały przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej (art. 97, art. 99 i art. 102, art. 101 § 3 KRO),
  - ze względu na zagrożone dobro dziecka, gdy rodzice nienależycie wykonują władzę rodzicielską, sąd nie pozbawia ich władzy rodzicielskiej, ale ingeruje szerzej lub wężiej w sferę tej władzy (art. 58 § 1, art. 107, art. 109 i inne),
  - ze względu na zagrożone dobro dziecka, gdy rodzice z powodu trwałej przeszkody, nadużycia władzy rodzicielskiej lub gdy w sposób rażący zaniedbują obowiązki względem dziecka, sąd stosuje środki prowadzące do wyłączenia władzy rodzicielskiej (art. 111) lub jej zawieszenia (art. 110),

---

⁶ Zob.: H. H a a k, KRO. Władza rodzicielska. Komentarz, Toruń 1995, s. 152–154; J. G a j d a, KRO. Komentarz, Warszawa 1999, s. 349–352.

- gdy rodzicom potrzebna jest pomoc do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej, sąd opiekuńczy i inne organy państwowe takiej pomocy powinny udzielić (art. 100 KRO).

Zarządzenie sądu opiekuńczego na podstawie art. 109 KRO stanowi ingerencję sądu w sferę władzy rodzicielskiej, którego celem jest ochrona dziecka, lecz także niesienie pomocy rodzicom dla właściwego wykonywania tej władzy. Stąd, działając na podstawie art. 109 KRO, sąd opiekuńczy może kuratorowi rodzinnemu:

- zlecić kontrolę wykonania wydanych zarządzeń. Kontrola ta pozwala na weryfikację stanowiska sądu w przedmiocie zasadności dalszej ingerencji we władzę rodzicielską,
- poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej jego stałemu nadzorowi,
- powierzyć mu zarząd majątkiem małoletniego,
- ustanowić jego nadzór nad sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim, ze względu na okoliczności uzasadniające umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Biorąc pod uwagę fakt, że nieprawidłowości w wykonywaniu władzy rodzicielskiej stanowią istotny czynnik zaburzający stosunek dziecka do samego siebie i innych, w tym zaburzający jego rozwój biologiczny, psychiczny, emocjonalny, moralny czy społeczny, oraz to, że utrzymywanie się nieprawidłowości w wykonywaniu władzy rodzicielskiej może skutkować dalszą ingerencją sądu w sprawowanie tej władzy, kurator rodzinny, współdziałając z rodzicami i nieletnim objętymi jego nadzorem na mocy postanowienia sądu, jako podmiot integrujący działania zapobiegawcze patologii rodzinnej związane z problemami życia rodzinnego udziela rodzicom i małoletniemu profesjonalnej pomocy i wsparcia.

Interwencja kuratora rodzinnego w rodzinę na podstawie wydanych zarządzeń sądu opiekuńczego stanowi zastosowanie wobec rodziców lub rodzica środka nadzoru i kontroli w ujęciu probacji, rozumianej tu jako częściowe pozbawienie autonomii władzy rodzicielskiej poprzez nałożenie na nich zarządzeń tegoż sądu skutkujące nadzorem kuratora kontrolującego przestrzeganie przez nich zobowiązań, zakazów, nakazów nałożonych na nich przez sąd. Probacja jest tu rodzajem wyrokowania w stosunku do rodziców lub rodzica o skutkach warunkowych. Jeżeli nie wywiążą się oni z warunków nałożonych zarządzeń przez sąd, może on zastosować dalszą ingerencję we władzę rodzicielską.

Nakładając na rodziców lub rodzica dozór kuratora rodzinnego sąd opiekuńczy stoi na stanowisku, że rodzina, jako podstawowa komórka społeczeństwa oraz naturalne środowisko rozwoju i dobra jej członków, a w szczególności dzieci, powinna być otoczona niezbędną ochroną oraz wsparciem, aby mogła w pełnym zakresie wypełniać swoje obowiązki w spo-

łączeń⁷. Pomoc i wsparcie udzielana rodzinie w trybie art. 109 § 4 KRO ma być „odpowiednia”, zależna od specyfiki problemów danej rodziny i na tyle skuteczna, by dzięki tej pomocy i wsparciu dokonała ona takich zmian, aby możliwie najpełniej wyeliminować zagrożenie dobra dziecka i przeciwdziałać temu zagrożeniu w przyszłości.

Tak rozumiana pomoc i wsparcie kuratora rodzinnego wobec rodziny w ujęciu probacji zorientowanej na rodzinę obciążoną zarządzeniami sądu rodzinnego metaforycznie można ująć, jako walkę o rodzicielstwo wyznaczane dobrem dziecka, a jednocześnie bitwę o rodzinę dla dobra dziecka. Zarówno zakres pomocy i wsparcia wobec rodziny, jej charakter i efektywność będzie w takim jej rozumieniu zależała w znacznej mierze od:

- wiedzy kuratora rodzinnego (wiedzy interdyscyplinarnej) z zakresu psychologii, socjologii, pedagogiki, w tym także wiedzy specjalistycznej z zakresu socjologii, psychologii, pedagogiki rodziny,
- umiejętności tworzenia i wdrożenia procedury pomocy,
- oparcia pracy w rodzinie i z rodziną na rozpoznaniu czynników zaburzających prawidłowe wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rodziców lub jednego z nich w oparciu o zbadanie faktów i znaczeń, jakie nadają tym czynnikom zarówno dorośli, jak i dzieci, jako członkowie rodziny,
- znajomości infrastruktury pomocowej i wychowawczej środowiska lokalnego,
- oparcia pracy z rodziną na kuratorach społecznych, asystentach rodziny, wolontariacie,
- oparcie pracy z rodziną na współpracy z pracownikiem socjalnym, ośrodkiem diagnostyczno-rodzinnym, ośrodkiem terapii rodzinnej poradni psychologicznej, zdrowia psychicznego itp.

Według koncepcji wiedzy P. B. Baltersa⁸ kurator rodzinny w pracy z rodziną powinien odwoływać się do:

- wiedzy deklaratywnej (faktograficznej) – wiem, że (obejmuje ona opisy faktów, zależności między nimi, teorie, w tym teorie rodziny; oznacza ona wszelkie informacje opisujące określony stan rzeczy),
- wiedzy proceduralnej – wiem, jak (obejmuje ona sposoby działania, ale nie takie, które mają postać gotowych instrukcji, ale wymagają wysiłku rozwiązań twórczych, niekonwencjonalnych i nie rutynowych).

Dziedziną wiedzy o rodzinie oraz tego, co dzieje się w rodzinie, jest według P. B. Baltersa – pragmatyka ludzkiego życia, czyli to, co dotyczy spraw

---

⁷ B. Wałaszek, Dobro dziecka jako przesłanka niektórych uregulowań w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, *Studia Prawnicze* 1970, nr 26–27, s. 19.

⁸ P. B. Balters, U. M. Staudinger, The search for a psychology of wisdom, *Current Directions in Psychological Science* 1993, nr 2; P. B. Balters, J. Smith, Toward a psychology of wisdom and ontogenesis, (w:) *Wisdom: Its nature, origins and development*, R. J. Sternberg (red.), New York 1990.

życiowych rodziny, ich rozumienia i kierowania nimi. Wiąże się to w odniesieniu do kuratora rodzinnego z kategorią mądrej praktyki pozwalającą na wyjątkowy wgląd oraz na wyjątkowo trafne sądy i rady dotyczące niepewnych i złożonych spraw rodziny.

Rozszerzając koncepcję mądrej praktyki z kolei, A. Feldman⁹ zwraca uwagę na to, że profesjonalna wiedza o rodzinie i to, co dzieje się w rodzinie, powinna być konstruowana przez sytuacyjne rozumienie uzyskane poprzez refleksję w działaniu i nad działaniem. Refleksja ta wymaga:

- mądrości praktycznej, stanowi ona urzeczywistnienie „naturalnej hermeneutyki życia społecznego”¹⁰, w tym życia codziennego rodziny. Członkowie rodziny zmuszeni do radzenia sobie z codziennymi problemami wzajemnych stosunków poszukują i budują wiedzę, którą posługują się w działaniu, niekoniecznie świadomie, stąd zadaniem kuratora rodzinnego jest tę wiedzę potoczną (praktyczną) w postaci dyskursywnej, jak i „milczącej”, wydobyć na jaw i uczynić przedmiotem właściwych dociekań,
- mądrości deliberatywnej; oznacza ona zdolność kuratora rodzinnego do wglądu we własną praktykę, wspomaganą byciem w dialogicznej sytuacji z członkami rodziny podlegającej jego nadzorowi,
- mądrości kontekstualnej; oznacza ona branie pod uwagę przez kuratora rodzinnego wpływu określonego kontekstu społeczno-kulturowego, bowiem realizowana przez niego praktyka nakierowana na rodzinę podlega wpływom tego kontekstu, ale też sama ten kontekst zmienia.

Jak wskazuje ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (Dz. U. Nr 93, poz. 1071 z późn. zm. – dalej KS), kuratorami sądowymi są: kuratorzy sądowi, zwani kuratorami zawodowymi, społeczni kuratorzy sądowi, zwani kuratorami społecznymi, którzy to razem tworzą sądowe służby kuratorskie. Ponadto w zależności od rodzaju wykonywanych zadań wyróżnia się:

- kuratorów dla dorosłych, którzy wykonują określone orzeczenia sądów w sprawach karnych,
- kuratorów rodzinnych, którzy wykonują orzeczenia sądów w sprawach rodzinnych i nieletnich.

Różne zadania kuratorów dla dorosłych i kuratorów rodzinnych wyznaczają niejako specyfikę etiologii i epistemologii w podejściu kuratora rodzinnego do problematyki rodziny w ujęciu probacji.

---

⁹ A. Feldman, Varieties of wisdom in practice of teaching, *Teaching and Teachers Education* 1997, t. 13, nr 7.

¹⁰ H. Garfinkel, Racjonalne cechy działalności naukowej i potocznej, (w:) Kryzys i schizma. Antyścyentystyczne tendencje w socjologii współczesnej, E. Mokrzycki (wyb.), t. 1, Warszawa 1984.

Orzekając ingerencję we władzę rodzicielską i sposób tej ingerencji zgodnie z art. 109 KRO, sąd opiekuńczy, poddając wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora rodzinnego, dąży do zapobiegania i usunięcia zagrożeń dobra dziecka, których etiologia związana jest bezpośrednio z problemami życia rodzinnego. Nadzór kuratora rodzinnego nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej przez rodziców lub jednego z nich w ujęciu probacji stanowi środek zapobiegawczy rozwojowi patologii w rodzinie oraz eliminujący te trudności związane z wykonywaniem władzy rodzicielskiej, które zagrażają prawidłowemu rozwojowi dziecka.

Według A. Bałandynowicza¹¹, rodzina jako środowisko socjalizacyjne ma decydujący wpływ na rozwój dziecka, a to oznacza, że wszelki rodzaj zaburzeń, dewiacji i odchyłeń w zakresie jej funkcjonowania ma swoje reperkusje w stosunku dziecka do samego siebie i innych, jego zachowaniach oraz przejawianych postawach społecznych. Autor ten wskazuje na występującą zależność między takimi paradygmatami, jak:

- paradygmat lekceważenia,
- paradygmat konfliktu,
- paradygmat zachowań i postaw dewiacyjnych rodziców,
- paradygmat zniszczenia w rodzinie, a występującymi u małoletnich i nieletnich zachowaniami dewiacyjnymi, agresywnymi czy przestępczymi.

Z kolei H. Kołakowska-Przełomieć¹² wymienia cztery główne mechanizmy zagrożenia dobra dziecka tkwiące w rodzinie:

- niewłaściwą atmosferę życia rodzinnego związaną ze złym pożyciem małżeńskim rodziców, rozbiciem rodziny, konkubinatem, alkoholizmem, niewłaściwym stosunkiem do dziecka,
- brak dostatecznej opieki nad dzieckiem spowodowanej pracą zawodową rodziców, ich niezaradnością życiową lub chorobami,
- stosowanie niewłaściwych metod wychowawczych, szczególnie nadmiernego rygoryzmu, niekonsekwencji i pobłażliwości,
- przebywanie dziecka w rodzinie o niskim poziomie moralnym.

W przypadku występowania w rodzinie zagrożenia dobra dziecka, stanowiącego podstawę podjęcia z nią pracy w ramach nadzoru kuratora rodzinnego, mamy do czynienia z wielowymiarowością tego zagrożenia. Wielowymiarowość ta wyraża się w kumulacji negatywnych czynników środowiska rodzinnego. Stąd kurator rodzinny, kierując się dobrem dziecka, poprzez interwencję w rodzinę odwołuje się z reguły w swojej pracy do określonej

---

¹¹ A. Bałandynowicz, Paradygmat konfliktu, przemocy, dewiacji i śmierci w rodzinie a racjonalizacja dziecka, (w:) Dziecko w zmieniającej się przestrzeni życia. Obrazy dzieciństwa, J. Izdebska, J. Szymanowska (red.), Białystok 2009.

¹² H. Kołakowska-Przełomieć, Środowisko rodzinne w świetle badań kryminologicznych, (w:) Zagadnienia nieprzystosowania społecznego i przestępczości w Polsce, J. Jasiński (red.), Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1978.

procedury zwanej *casework*, stanowiącej odniesienie do metody pracy socjalnej na rzecz jednostki i jej rodziny. *Casework*, jako metoda wspierania człowieka w trudnej sytuacji życiowej, nawiązuje bezpośrednio do praktyki socjalnej początku wieku. Podstawowym kryterium zastosowania *caseworku* jest zaistnienie różnorodnych zaburzeń usytuowanych w jednostce oraz w jej środowisku (rodzinie). Autorka tej metody, M. E. Richmond, określa ją jako „sztukę rozwiązywania problemów różnych ludzi i grup przez zgodną współpracę z nimi w celu zgodnego i jednoczesnego osiągnięcia ich własnego dobra i dobra społecznego”¹³.

W literaturze naukowej¹⁴ *casework* określany jest z reguły jako metoda stosowana przez instytucje społeczne w celu udzielenia pomocy osobom i grupom, które nie radzą sobie z kłopotami, jakie następują im życie w społeczeństwie, zwraca się przy tym uwagę na problemy związane z życiem rodzinnym.

Sedno metody *caseworku* opiera się na indywidualnym podejściu do każdego przypadku (zasada indywidualizacji) oznaczającej, że jednostki ani rodziny nie można traktować wedle jakiegokolwiek reguły lub teorii, ale należy przyrzeć się dokładnie jej sytuacji życiowej i precyzyjnie zbadać wszelkie okoliczności, które stały się powodem w przypadku sądu opiekuńczego wydania zarządzeń ograniczających autonomię rodzica lub rodziców w wykonywaniu przez nich władzy rodzicielskiej i stąd objęcia nadzorem jej wykonywania przez kuratora rodzinnego.

Jak słusznie zauważa D. Lalak¹⁵, przypadek (łac. *casus*) to coś, co istnieje w rzeczywistości – nie konstrukcja teoretyczna ani zjawisko semantyczne, nie model spreparowany w umysłach uczonych (...). By go zrozumieć, nie wystarczy sięgnąć do wiedzy, a zwłaszcza do wiedzy z jednej dziedziny – koniecznością staje się odwołanie do doświadczenia i praktycznych możliwości działania, czasem do wiedzy wymykającej się schematom racjonalnego myślenia, czasem do intuicji, o czym dobrze wiedzą między innymi prawnicy – bo ogólne przepisy jakże często nie obejmują przypadków, które stwarza rzeczywistość, dotyczących zwłaszcza współczesnej rodziny.

Mając na uwadze konkretny przypadek zagrożonego dobra dziecka, usytuowany w niewłaściwie sprawowanej władzy rodzicielskiej przez rodziców lub jednego z nich, kurator rodzinny planuje i organizuje pomoc oraz wsparcie rodzinie zgodnie z wydanymi zarządzeniami sądu opiekuńczego, po-

---

¹³ D. Lalak, Teoretyczny i praktyczny sens metody indywidualnych przypadków, (w:) Pedagogika społeczna. Człowiek w zmieniającym się świecie, T. Pilch, I. Lepalczyk (red.), Warszawa 1995, s. 223.

¹⁴ H. S. Maas, Social Work with Individuals and familie, (w:) Concepts and Methods of Social Work, W. A. Friedlander (ed.), New Jersey 1976, s. 121.

¹⁵ D. Lalak, Teoretyczny i praktyczny..., *op. cit.*, s. 223.

przedzając ją dokonaniem wszechstronnej diagnozy przypadku zgodnie z procedurą *caseworku*. Obejmuje ona zwykle:

- *case study* – zebranie danych na temat jednostki i jej sytuacji rodzinnej i środowiskowej (wywiad środowiskowy), opracowanie społecznej diagnozy przypadku, opracowanie planu (projektu) postępowania naprawczego, kompensacyjnego, modyfikacyjnego,
- *case work* – właściwe prowadzenie przypadku ukierunkowane na:
  - budzenie świadomości; według P. Freire¹⁶ budzenie świadomości stanowi proces, w którym ludzie, nie jako odbiorcy, ale jako podmioty posiadające wiedzę, pogłębiają świadomość zarówno socjokulturowej rzeczywistości, która kształtuje ich życie, jak i zdolność do przekształcania tej rzeczywistości poprzez oddziaływanie na nią. Proces ten w przypadku rodziny obciążonej zarządzeniami sądu kurator rodzinny realizuje w oparciu o uświadamianie przede wszystkim rodzicom tego, jaki wpływ ma: ich postępowanie, zachowania, wypełnienia przez nich ról rodzicielskich, ich wzajemne relacje małżeńskie, relacje każdego z nich z dzieckiem na tworzony przez dziecko stosunek do siebie i innych,
  - krytyczną edukację; polega ona na umiejętności kuratora rodzinnego stawiania krytycznych pytań pozwalających każdemu z rodziców i dziecku analizować sytuację problemową z ich własnej perspektywy, odkrywać wpływ często nieświadomie wypowiedzianych słów, działań czy czynności na atmosferę życia rodzinnego, relacje między rodzicami, w tym szczególnie relacje między rodzicem a dzieckiem, ich wzajemną więź emocjonalną, poziom zaufania, poczucie sprawiedliwego traktowania oraz czy traktowanie to uwzględnia szacunek i uznanie,
  - „praxis”; polega ono na asystowaniu rodzicom i dziecku, doradzaniu, negocjowaniu w trakcie realizacji przez nich sekwencji: działanie – refleksja – działanie refleksyjne.

Zgodnie z koncepcją probacji według A. Bałandynowicza¹⁷, odpowiednio wcześniej udzielona pomoc rodzinie i dziecku w oparciu o profesjonalne działania kuratora rodzinnego może nie tylko zapobiec narastaniu problemów wewnątrzrodzinnych w takim stopniu, że stają się one trudne do przezwyciężenia, ale też działać, jak „zimny prysznic”, mobilizujący rodziców i dzieci do podjęcia nie tylko wyznaczonych odgórnie przez sąd rodzinny zmian w funkcjonowaniu rodziny warunkujących jej dalsze trwanie, ale też zmian głębszych, obejmujących stany ich tożsamości. Potwierdzają to także B. Glaser

---

¹⁶ Cyt za: M. Bricker-Jenkins, P. Locket, *Social Direct Practice*, (w:) *Encyclopedia of Social Work*, Washington 1995, s. 253.

¹⁷ A. Bałandynowicz, *Probacja – system sprawiedliwego karania*, Warszawa 2002.

i A. L. Strauss¹⁸, wskazując, że odpowiednio udzielona pomoc i wsparcie w sytuacji kryzysu otwiera przed jednostką szansę systematycznej refleksji, szansę odnalezienia głębokiego stosunku do samej siebie, do świata, znaczących innych, szansę rozwinięcia pracy biograficznej i kreatywności. Jej efektem mogą być dobrze uporządkowane schematy działania biograficznego, służące opanowaniu dynamiki bezładu, może być nimi też odnalezienie i rozwój niedostrzegalnych dotąd osobistych możliwości, czyli twórcza metamorfoza stanu tożsamości biograficznej.

Aby dokonały się trwałe zmiany w rodzinie obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego, czyli zostały wyeliminowane z jej funkcjonowania czynniki zagrażające dobru dziecka, kurator rodzinny pracę probacyjną z rodziną planuje i realizuje w oparciu o systemowe podejście do rodziny. Podejście to umożliwi mu bowiem zrozumienie i poznanie dysfunkcyjnych wzorców i relacji w rodzinie w celu ich takiego przewarunkowania, aby służyły dobru dziecka. Zgodnie bowiem z zasadami podejścia systemowego¹⁹:

- zachowania jednostki są regulowane zasadami, które tworzą się i stabilizują we wzajemnych kontaktach członków rodziny; nie można zatem zrozumieć znaczenia zachowań jednostkowych, szczególnie tych, które identyfikuje się jako zaburzone, patologiczne czy demoralizujące, jeśli nie pozna się zasad regulujących funkcjonowanie całego systemu rodzinnego,
- w postępowaniu diagnostycznym należy ustalić znaczenie objawów występujących u jednostki dla utrzymywania się dotychczasowych sposobów funkcjonowania całej rodziny; diagnoza powinna odpowiedzieć przynajmniej na dwa pytania: jak przebiegają interakcje w rodzinie oraz jakie korzyści przynosi systemowi rodzinnemu utrzymywanie się symptomów?,
- „naprawie” powinna podlegać cała rodzina, a jej głównym celem powinna być zmiana zasad regulujących funkcjonowanie systemu rodzinnego.

Systemowe podejście pozwala kuratorowi rodzinnemu pozyskiwać praktyczną wiedzę o tym, jak działać i co robić, aby pomóc systemowi rodzinnemu rozwiązywać problemy przekładające się na zagrożenie dobra dziecka, wyznaczając mu zarazem w stosunku do rodziny objętej zarządzeniami sądu rodzinnego rolę:

- koordynatora procesu, poprzez który członkowie rodziny współpracują ze sobą w celu wytworzenia własnej wizji tego, co jest konieczne w zneutralizowaniu czynników zewnętrznych prowadzących do zagrożenia dobra dziecka,
- koordynatora procesu, poprzez który członkowie rodziny współpracują ze sobą w celu wytworzenia własnej wizji tego, co jest konieczne w neutrali-

¹⁸ B. Glaser, A. L. Strauss, *Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Chicago 1967, s. 98.

¹⁹ L. Cierpiątkowska, *Koncepcje interakcyjne i systemowe oraz ich znaczenie dla psychologii klinicznej*, (w:) *Psychologia kliniczna*, H. Sęk (red.), Warszawa 2008, s. 134.

zowaniu czynników wewnętrznych, tkwiących w systemie rodzinnym, prowadzących do zagrożenia dobra dziecka,

- koordynatora procesu, poprzez który członkowie rodziny współpracują ze sobą w celu wykluczenia tego, co tkwi w każdym z jego członków stanowiąc dla dziecka zagrożenie jego dobra,
- koordynatora procesu, poprzez który rodzina współpracuje ze sobą w podtrzymywaniu wprowadzonych nowych zasad jej funkcjonowania zewnętrznego i wewnętrznego.

W celu uzyskania koordynacji ci, którzy mają ze sobą współdziałać w eliminowaniu zagrożonego dobra dziecka, muszą osiągnąć zgodę co do tego, co powinni sami postanowić, aby mogli żyć razem jako rodzina. Uzyskanie jednorodności w postanowieniu członków rodziny pozwala kuratorowi rodzinnemu poddać je kontroli, narzucać scenariusz ich wypełniania oraz je wzmacniać.

Kooperacja międzysektorowa kuratora rodzinnego w uruchomieniu procesu pomocy wobec rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego

Kuratorzy rodzinni w stosunku do rodziny wykonują zadania o charakterze diagnostycznym, jak i profilaktycznym, wychowawczo-resocjalizacyjnym oraz kontrolnym związanymi z orzeczeniami sądu rodzinnego. Takie ujęcie zadań w stosunku do rodziny obciążonej zarządzeniami sądu wymaga zaangażowania w proces udzielania jej pomocy w sytuacji zagrożonego dobra dziecka wielu sektorów, w tym:

- sektora prawnego – realizującego w stosunku do rodziny działania formalne związane z zarządzeniami sądu rodzinnego, uruchamianie procedury nakazowo-zakazowej, włączanie innych sektorów w działania pomocowe, koordynowanie pomocy międzysektorowej wobec rodziny, prowadzenie na bieżąco ewaluacji przebiegu procesu pomocy, dokonywanie kontroli procesu pomocy,
  - sektora zdrowotnego – zapewniającego rodzinie opiekę medyczną, diagnozę medyczno-psychiatryczną, włączanie członków rodziny w proces leczenia i prowadzenie tego procesu,
  - sektora społecznego – zapewniającego rodzinie pomoc społeczną, w tym poradnictwo socjalne, zasiłki, pracę socjalną, terapię rodzinną,
- Międzysektorowa kooperacja kuratora rodzinnego w stosunku do rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego oparta jest na założeniu, że:
- rozpoznanie czynników zagrożonego dobra dziecka, ich eliminacja i prewencja, powinny być zgodne z kompetencjami specjalistycznymi danego sektora,

- zaangażowanie każdego z sektorów powinno opierać się na pogłębionym badaniu czynników zagrożonego dobra dziecka w rodzinie i sposobów ich skutecznej, trwałej eliminacji,
- monitorowanie i ewaluacja działań każdego sektora powinna opierać się na ustaleniu efektywności działań pomocowych wobec rodziny na bieżąco w celu dokonywania ich ewentualnych modyfikacji, zmian lub rozszerzania o działania międzysektorowe, w zależności od ujawnianych problemów przez rodzinę we wdrażaniu wobec niej procedury pomocy.

Urzeczywistnianie międzysektorowej kooperacji wobec rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego wymaga, aby wszyscy uczestnicy procedury pomocy (w tym przede wszystkim kurator rodzinny jako jej koordynator) posiadali wspólną wizję takiej pomocy, a jednocześnie rozumieli własną rolę do odegrania w dokonywaniu trwałej i skutecznej eliminacji zagrożenia dobra dziecka w rodzinie.

Urzeczywistnianie międzysektorowej kooperacji wobec tego typu rodziny wymaga również przestrzegania określonych reguł, szczególnie tych odnoszących się do zapewnienia i podtrzymywania współpracy. Według J. Goldmana i M. Salusa²⁰, reguły kooperacji międzysektorowej w odniesieniu do rodziny problemowej dotyczą w szczególności:

- wzajemnego zaufania,
- porozumienia co do realizowanych wartości i celów,
- wspólnego języka,
- szacunku dla wiedzy i doświadczenia innych podmiotów,
- wiary w pozytywne intencje innych podmiotów,
- wzajemnego rozpoznania sił, potrzeb i ograniczeń,
- umiejętności rozwiązywania konfliktów,
- umiejętności podejmowania wspólnych decyzji,
- ponoszenia wspólnej odpowiedzialności,
- konieczności wyłonienia lidera współpracy.

Reguły te odnoszą się zarówno do współpracy multisektorowej w zakresie pomocy konkretnej rodzinie obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego, przyjmując postać pracy zespołu interdyscyplinarnego, jak i wtedy, gdy zespoły przedstawicieli instytucji i organizacji lokalnych organizują i koordynują funkcjonowanie systemu prewencji zagrożenia dobra dziecka w środowisku lokalnym, w ramach prewencji uniwersalnej²¹. Współpraca międzysektorowa

---

²⁰ J. Goldman, M. Salus, A Coordinated Response to Child Abuse and Neglect, (w:) The Foundation for Practice, USA Department of Health and Human Services, www.nccanch.acf.hhs.gov (dostęp w dniu 8.08.2005 r.).

²¹ Zob. E. Jarosz, Idee multisektorowości w rozwiązywaniu problemów przemocy i zaniebrywania dziecka w rodzinie – znaczenie dla pracy socjalnej, (w:) *Badania w pracy socjalnej/społecznej – przegląd dokonań i perspektywy*, E. Marynowicz-Hetka, M. Grano-sik, D. Wolska-Brylińska (red.), Łódź 2007.

kuratora rodzinnego w zakresie pomocy rodzinie obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego wynika współcześnie z przyjętego wobec rodziny modelu ekologicznego pomocy i wsparcia, którego twórcami są B. G. Collins i T. M. Collins²².

Model ekologiczny pomocy i wsparcia rodzinie w odniesieniu do zagrożonego dobra dziecka z winy rodziców wyjaśnia to zagrożenie związkami pomiędzy czynnikami indywidualnymi a cechami rodziny oraz czynnikami charakteryzującymi konteksty funkcjonowania rodziny – lokalny, ogólnospołeczny, kulturowy, polityczny czy ekonomiczny. Stąd na poziomie:

- indywidualnym wskazuje się tu między innymi na: wiek dziecka, wiek matki, ojca, strukturę rodziny – pełna, niepełna, zrekonstruowana, konkubinaty, kohabitacja; charakter wykonywanej pracy przez rodzica lub rodziców, dochód otrzymywany z niej, wykształcenie rodzica lub rodziców; problemy osobiste rodziców lub rodzica: depresje, uzależnienia, zaburzenia osobowości, własne doświadczenia wyniesione przez rodziców lub rodzica z dzieciństwa; choroby rodziców lub rodzica – przewlekłe, zagrażające życiu, występująca u rodzica lub rodziców niepełnosprawność; specyfikę cech dziecka – stan zdrowia, postępy w nauce, ujawniane zachowania emocjonalne – nadpobudliwość, zahamowanie psycho-ruchowe, ambiwalentność; zachowania społeczne – izolacja społeczna, agresja, wulgaryzm, kłamliwość, opuszczanie zajęć szkolnych, wagary, ucieczki z domu, trudności w nauce, palenie papierosów, używanie narkotyków, picie alkoholu, niepełnosprawność fizyczna lub/i psychiczna, uzależnienie od Internetu; przejawy demoralizacji, czyny karalne,
- na poziomie rodziny: samotne rodzicielstwo, wielodzietność, syndrom „nieobecnego ojca”, niskie dochody rodziny, przejawiane w rodzinie trudności socjalne, nadmierne zaangażowanie rodziców w pracę zawodową, nie poświęcanie dziecku przez rodziców czasu i uwagi, konflikty w rodzinie między rodzicami, konflikty między rodzicem lub rodzicami a dzieckiem, wiktymizacja relacji osobowych w rodzinie, stale utrzymujące się w stosunkach rodzinnych napięcie, rozgoryczenie, poczucie niesprawiedliwego traktowania, deprivacja potrzeby uznania i szacunku, niedocenia nie siebie, brak zaufania do siebie, niemożność liczenia na siebie w żadnej życiowej i osobistej sytuacji, izolacja społeczna rodziny, sekretność zewnętrzna i wewnętrzna w rodzinie,
- na poziomie społeczności: duża mobilność społeczna w środowisku lokalnym, duża heterogeniczność ludności, słabe więzi społeczne, anonimowość życia, funkcjonowanie stereotypów typu „nie wtrącania się w prywatne sprawy innych”, duże zagęszczenie ludności, wysoki poziom bez-

---

²² B. G. Collins, T. M. Collins, *Crisis and trauma. Developmental-ecological intervention*, Boston-New York 2005.

robocia w środowisku lokalnym, ubóstwo, brak perspektyw znalezienia pracy, wysoki poziom przestępczości, ujawniany problem z uzależnieniem od alkoholu i narkotyków, monotonne życie bez perspektyw na zmianę, życiowa wegetacja nastawiona na przetrwanie dnia następnego, brak planów na przyszłość,

- na poziomie społeczeństwa: niekorzystne rozwiązania związane z polityką zdrowotną, występowanie nierówności strukturalnych, niekorzystne rozwiązania dotyczące polityki społecznej, brak przejrzystej wizji zwalczania zjawiska bezrobocia, pauperyzacja społeczeństwa, brak systemowych rozwiązań związanych z polityką prorodzinną, ujawniana anomia związana z procesami transformacji, wzrost zagrożenia egzystencjalnego, merkantylizacji stosunków społecznych, postaw narcystycznych, ekshibicjonizmu społecznego, narastanie społecznego psychotyzmu.

W optymalnym obrazie współpraca międzysektorowa kuratora rodzinnego w odniesieniu do rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego angażuje oprócz sektora prawnego, zdrowotnego i społecznego większą ilość partnerów, w tym w procedurę pomocy rodzinie kurator rodzinny włącza szkołę, nauczycieli, pedagoga szkolnego, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, wolontariat. Wymienieni partnerzy stanowią dla kuratora rodzinnego wsparcie w realizowanej przez niego procedurze pomocy wobec rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego, stanowią przede wszystkim bazę uczyniania wobec rodziny profilaktyki kreatywnej wzmacniającej jej funkcjonowanie po wypełnieniu przez nią warunków sądu, przeformułowania zasad, dokonania przez nią zmian wykluczających czy minimalizujących zagrożenie dobra dziecka.

Współpraca międzysektorowa kuratora rodzinnego w aspekcie udzielania pomocy i wsparcia rodzinie obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego odnosi się do działań pomocowych w miejscu zamieszkania rodziny, gdzie kurator rodzinny jako promotor zmian i zasad w rodzinie oraz zasad jej funkcjonowania dzięki współpracy międzysektorowej uczynnia wobec niej profilaktykę uprzedzającą, powstrzymującą, kreatywną i wspierającą. W tak rozumianej współpracy międzysektorowej kuratora rodzinnego wobec rodziny obciążonej zarządzeniami sądu rodzinnego zasadza się przekonanie, że współpraca ta zapewnia bezpośredni kontakt z rodziną, w której występuje zagrożenie dobra dziecka, daje możliwość głębszego, z różnych perspektyw oglądu rodziny, pozwala na bieżąco oceniać stopień dokonywanych w rodzinie zmian lub eliminować problemy związane z ich wprowadzaniem, monitorować stopień i zakres problemów związanych z zapewnieniem dziecku właściwej opieki przez rodziców, a także ewaluowania zmian w ich rolach rodzicielskich odzwierciedlających odpowiedzialność wychowawczą, poprzez respektowanie przez nich prawa dziecka do miłości, szacunku i uznania, jego akceptacji, zrozumienia i porozumienia, wreszcie respektowania przez

nich prawa dziecka do opieki i wychowania w naturalnej rodzinie, przez świadomych swej roli rodzicielskiej rodziców.

Współczesna rodzina staje się rodziną wysokiego ryzyka. Ryzyko to objawia się najpełniej w narastającym zjawisku zagrożonego dzieciństwa dziecka w domu rodzinnym. Urzeczywistniany w rodzinie współczesnej kryzys rodzicielstwa, ujawniając się w zagrożeniu dobra dziecka, skutkuje coraz częściej ingerencją sądu rodzinnego w sferę władzy rodzicielskiej w formie odpowiednich rozporządzeń (art. 109 KRO). Ingerencja ta, z uwagi na wielowymiarowość problemów ujawnianych w rodzinie obciążonej zarządzeniami sądu opiekuńczego, opiera się na ustanowieniu przez ten sąd nadzoru kuratora rodzinnego, pełniącego rolę koordynatora procesu pomocy i wsparcia wobec rodziny. Z uwagi na szeroki wachlarz problemów związanych z działaniami kuratora rodzinnego na rzecz rodziny obciążonej zarządzeniami sądu opiekuńczego w ujęciu probacji podjęto próbę nakreślenia niektórych z nich, starając się przedstawić istotę pracy probacyjnej kuratora rodzinnego i zdając sobie w pełni sprawę, że zadania stawiane przed kuratorem rodzinnym w jego pracy w rodzinie i z rodziną obciążoną zarządzeniami sądu opiekuńczego nie są łatwe, ale też do zrealizowania, dzięki aktywnej współpracy samej rodziny i innych podmiotów zaangażowanych w jej pomoc i wsparcie. Praca probacyjna kuratora rodzinnego przynosi bowiem wielowymiarowe korzyści nie tylko dla samego dziecka, lecz także dla jego rodziców. Stąd trud jej podjęcia warty jest ryzyka z nią związanego²³, gdyż można wymienić wiele płynących z niej korzyści:

- zmienia tor życia rodziców,
- zmienia ich samych,
- nadaje sen ich życiu poprzez uczynnianie w nich wartości płynących z rodzicielstwa,
- zmusza do dokonania głębokiej refleksji nad czasem minionym i uprzednim ich działaniem jako rodziców oraz wyciągnięciem z tego wniosków na przyszłość,
- aktywizuje podjęcie przez rodziców decyzji o odrzuceniu negatywnej przeszłości w imię dobra dziecka i rodziny,
- motywuje do podjęcia wysiłków przez rodziców i dziecko naprawy tego wszystkiego, co zagrażało przede wszystkim dobru dziecka,
- motywuje do zmiany zasad funkcjonowania rodziny, zasad funkcjonowania dorosłych członków rodziny w roli rodziców, zasad relacji z dzieckiem oraz zasad relacji rodziców ze sobą,

---

²³ Zob. U. Ka z u b o w s k a, Nowe wymiary pracy socjalnej z rodziną w Polsce – stan aktualny i kierunki przemian, (w:) Praca socjalna – wielość perspektyw. Rodzina – Multikulturowość – Edukacja, J. B r a g i e l, P. S i k o r a (red.), Opole 2004, s. 69.

- odbudowuje zaufanie w rodzinie, uczynnia możliwość liczenia na siebie w sytuacjach przeżywanych trudności osobistych i rodzinnych,
- obudowuje komunikację w rodzinie, jawnego komunikowania się nawzajem o swoich uczuciach negatywnych i pozytywnych, nie skrywania wzajemnych żalów i pretensji,
- odbudowuje zaufanie do innych ludzi, zwracanie się bez skrępowania i wstydu o pomoc i wsparcie do innych, w sytuacji, gdy członkowie rodziny nie potrafią problemu lub trudności rozwiązać sami,
- inicjuje otwarcie się rodziny na kontakty z innymi, włącza rodzinę w społeczną sieć wsparcia,
- ratuje rodzinę przed nią samą i dla niej samej, jako jedynej, niepowtarzalnej wartości umożliwiającej doświadczanie nadziei, wiary i miłości dziecku i jego rodzinie